

Geen daden maar woorden

Een onderzoek naar de structuur van de parlementaire competitie in Nederland

Paul Seitzinger (0720712)

18 juni 2012

7965 woorden

Dr. T. P. Louwerse

Deelgroep Nationale Politiek

Inleiding

Parlementaire toespraken zijn een belangrijk onderdeel van parlementaire activiteiten in democratische politiek (Slapin & Proksch, 2010: 333). Met deze toespraken kunnen parlementariërs hun functie uitoefenen als controlerende factor op de regering terwijl ze tegelijkertijd communiceren met hun electoraat en achterban (Andeweg, 2004 :576; Slapin & Proksch, 2010: 333). Die communicatie maakt dat er een representatieve relatie is met het electoraat, echter die relatie is tweeledig. Een belangrijk gedeelte van die representatieve relatie is dat kiezers een politicus kunnen steunen die doet wat zij willen (Van der Brug & Van Spanje, 2009: 329). Een probleem wat optreedt bij de juiste vertegenwoordiging van het electoraat heeft te maken met dimensionaliteit (ibid.). Als de preferenties van het electoraat anders zijn gestructureerd dan de preferenties van leden van het parlement treedt er een problematische situatie op in representatief opzicht die vooral kiezers treft die economisch links zijn en cultureel conservatief (Otjes, 2011: 421; Van der Brug & Van Spanje, 2009: 309). Het is van het grootste belang om hier onderzoek naar te doen.

Wanneer een gedeelte van het electoraat zich niet gerepresenteerd voelt door het parlement ontstaat er een probleem in de politiek. Dit probleem wordt door verschillende onderzoekers op verschillende wijze beschouwd. In ieder geval is duidelijk gemaakt door Pellikaan et al. dat de traditionele scheidslijnen, vaak de ideologische driehoek genoemd, nu de politieke competitie niet meer weet te vatten (2007: 283). Pim Fortuyn heeft, ondanks vlak voor de verkiezingen te zijn vermoord, samen met de LPF zijn stempel weten te drukken op de Nederlandse politiek en daarmee culturele competitie en het immigratievraagstuk op de agenda gezet (Pellikaan et al. 2007: 294; Andeweg, 2004: 570). Ook in 2006 hebben economische en culturele dimensies de politieke competitie van de verkiezingen van het Nederlandse parlement gekarakteriseerd, onder andere doordat de Partij Voor de Vrijheid (PVV) probeert om Fortuyn's electoraat voor zich te winnen (Pellikaan, 2007: 298). De opkomst van deze partij was minder abrupt dan de opkomst van de LPF, maar de PVV heeft met 24 zetels bij de laatste verkiezingen de prestatie van de LPF bijna geëvenaard.

Als sinds de jaren 90 wordt er gesproken over een kloof tussen de Nederlandse politiek en het volk (Van Gunsteren en Andeweg, 1994). Deze kloof zou wel eens kunnen samenhangen met het representatieve probleem dat ten grondslag ligt aan een eventueel verschil in dimensionaliteit dat bestaat tussen de politiek en het Nederlandse volk. De doelstelling van dit onderzoek is om de dimensionaliteit van de partijposities van de partijen in de Tweede Kamer op een andere wijze te benaderen door te kijken naar toespraken van

parlementariërs. Is er binnen de politieke competitie in het Nederlandse parlement sprake van een significante culturele conflictdimensie?

Om een duidelijk beeld te krijgen van de opzet van dit onderzoek zal eerst de relevante literatuur rondom parlementaire competitie en scheidslijnen behandeld. Daarna zullen de onderzoeksresultaten worden gepresenteerd opdat de structuur van de Nederlandse parlementaire competitie beter kan worden begrepen.

Theoretisch kader

De Tweede Kamer verkiezingen van 2002 worden vaak gezien als een keerpunt in de Nederlandse parlementaire geschiedenis (Andeweg, 2004: 569; Otjes, 2011: 400; Pellikaan et al., 2007: 282). Nog nooit werd een coalitie zo hard afgestraft en daarbij waren het de meest volatiele verkiezingen ooit (Andeweg, 2004: 569). Over de permanente veranderingen die de opkomst van Pim Fortuyn met zich mee hebben gebracht lopen de conclusies uiteen. Zoals Fortuyn het zelf verwoordde, zag hij zichzelf als de persoon die een stem gaf aan burgers die ontevreden waren over de multiculturele samenleving en de politieke correctheid die eruit voortkwam. Andeweg gaat niet veel verder dan dat Fortuyn bij onderwerpen als immigratie en integratie de politieke correctheid heeft weggevaagd, dat de consensusdemocratie zijn limieten heeft en dat enige mate van polarisatie nodig is om kiezers wat te kiezen te geven (2004: 570). Kriesi en Frey gaan veel verder wanneer zij stellen dat met de opkomst van Fortuyn en de LPF een wezenlijke verandering optrad in de Nederlandse politiek (2008: 178). Zij stellen ook dat Fortuyn met zijn agenda tegen multiculturalisme het debat als nooit tevoren naar het culturele domein verschoof (Kriesi en Frey, 2008: 176).

Pellikaan et al. onderschrijven dit en stellen dat Fortuyn het Nederlandse politieke systeem wezenlijk heeft veranderd met de introductie van een culturele scheidslijn, waarmee de ideologische driehoek van de traditionele partijen achterhaald was (2007: 283). Hun argument is dat gevestigde partijen Fortuyn niet in de extreem-rechtse hoek konden zetten, zoals dat met Hans Janmaat en de Centrum Democraten (CD) gelukt was, aangezien Fortuyn wel een aansprekend en coherent programma kon uitdragen (Pellikaan, 2007: 294). Toen gevestigde partijen inzagen dat Fortuyn niet meer genegeerd kon worden namen ze zijn culturele standpunten over en valideerde daarmee zijn culturele agenda (ibid.). Otjes gaat hier tegen in door te zeggen dat het Nederlandse politieke systeem steeds meer eendimensionaal is geworden sinds 2002 (2011: 420). Echter hij stelt wel dat de culturele conflict lijn bestaat aan de vraagzijde, de Nederlandse kiezers, en absent is aan de aanbodzijde (ibid.). Daarnaast ziet

Otjes dat immigratie en integratie vaak volgens de traditionele links-rechts scheidslijn wordt gestemd (2011: 421). Hoe is het Nederlandse partij systeem veranderd sinds de verkiezingen van 2002? Is er nu sprake van een tweedimensionaal systeem, zoals Pellikaan et al. stellen of zet de trend die Otjes ziet zich ook door in de toekomst?

Om het belang van de dimensionaliteit van het Nederlandse parlement te kunnen duiden, zal eerst de notie van representativiteit moeten worden verduidelijkt. Representatie van het electoraat door een vertegenwoordigend orgaan zoals de Tweede Kamer, kan op twee manieren worden bewerkstelligd, met *acting for* en *standing for* (Pitkin, 1967: 152). Met *standing for* wordt bedoeld dat vertegenwoordigers een kenmerk of eigenschap, zoals hun woonplaats, gemeen hebben met hun electoraat waardoor zij hun belangen kunnen vertegenwoordigen. *Acting for* heeft meer betrekking op het actief nastreven van de standpunten van het electoraat door de vertegenwoordigers (Denters et al., 2011: 370). Deze archetypen komen altijd in een bepaalde mix voor onder verkozen vertegenwoordigers echter wanneer er te weinig overeenkomst is tussen het electoraat en het vertegenwoordigend orgaan dan is geen van beide type van toepassing. Dat gezegd hebbende zou de politieke competitie als maatstaf voor representatie worden gebruikt. Namelijk wanneer de electorale en parlementaire competitie grote verschillen vertonen is er geen sprake van een vergelijkbare conceptie van politiek en is er sprake van een probleem met representatie (Otjes, 2011: 420). Dus wanneer zou blijken uit dit onderzoek dat er geen sprake is van een relevante culturele dimensie in het Nederlandse parlement, kan er geen sprake zijn van een representatieve band tussen kiezer en gekozene. De uitkomst van dit onderzoek kan hier licht op schijnen, want is er dus zoals Otjes en van der Brug en van Spanje een probleem met representatie of hebben Kriesi et al. gelijk en is er geen probleem met representatie?

Er vanuit gaande dat er twee dimensies zijn die de electorale en parlementaire competitie karakteriseren. Hoe zien die dimensies er dan uit? Kriesi heeft hier uitgebreide verwachtingen over. Hij stelt dat onder invloed van mondialisering, Europese integratie in het bijzonder, economische en culturele competitie ontstaat tussen de winnaars en de verliezers hiervan (2008: 4). Zij die goed kunnen concurreren in een geglobaliseerde wereld, de winnaars, zullen gebaat zijn bij internationale samenwerking en Europese integratie, terwijl zij die niet concurreren internationale samenwerking zullen proberen te frustreren (Kriesi et al., 2008: 7). Politieke partijen zullen inspelen op deze scheidslijn en de opkomst van rechtse populistische partijen zullen het belang van de culturele scheidslijn toe laten nemen (Kriesi et al., 2006: 930). Kitschelt en Hellemans signaleren dat ecologische partijen erin zijn geslaagd om de een-dimensionale politieke werkelijkheid te veranderen in een multidimensionale

ruimte (1990: 233). De tijd, waarin de politiek vanuit een simpele polariteit tussen markt, staat en gemeenschap begrepen kan worden, de ideologische driehoek, behoort tot het verleden (Kitschelt, 1990: 234; De Beus et al., 2003). Ook Pellikaan et al. signaleren een systeemverandering zoals die in het werk van Kriesi en Frey, waarbij politieke competitie wordt gestructureerd door twee dimensies (Pellikaan et al., 2007: 294; Kriesi en Frey, 2008: 181). Zij stellen dat door de intrede van de politiek agenda van Fortuyn in de verkiezingen een systeemverandering optrad (Pellikaan et al., 2007: 294). Onder invloed van zijn politieke programma, eerst verguisd en daarna overgenomen door de gevestigde politieke partijen, werd de ethisch/religieuze scheidslijn overbodig en veranderde de corporatistisch-communitaire scheidslijn in een culturele scheidslijn (Pellikaan et al., 2007: 293).

Wanneer links-rechts posities van het electoraat en de parlementariërs wordt vergeleken zou je concluderen dat er geen probleem is met representatie (Andeweg, 2011: 47). Er wordt door Andeweg een tendens naar bijna perfecte beleidscongruentie waargenomen (2011:46). Wanneer er dan wordt gekeken naar politiek vertrouwen blijft dit door de tijd heen redelijk stabiel, terwijl je zou verwachten dat als beleidscongruentie toeneemt, dat dan ook het vertrouwen toeneemt (2011: 49). Louwense noemt dit de paradox of party mandate research, aangezien een hoge pleigde fullfilment niet leidt tot een groter vertrouwen in de parlementariërs van het electoraat (Louwense, 2011: 443; Andeweg, 2011: 50).

Daarnaast rijst de vraag welke perceptie het electoraat en de politieke elite hebben bij een links-rechts indeling van het politieke spectrum. Links en rechts vertegenwoordigen zijn toch zeker een overkoepelend begrip waaraan burgers hun preferenties en politieke partijen koppelen (Kitschelt en Hellemans, 1990: 211). Ondanks de problemen waar Andeweg en Louwense tegenaan lopen, gebruiken een hoop onderzoekers een indeling op de links-rechts schaal als primaire onderzoeksmethode (Denters et al., 2011: 373; Andeweg, 2011: 44-46). Zou Kitschelt en Hellemans' argument, de betekenis van de links-rechts schaal is veranderd, dan een uitkomst kunnen bieden? Kriesi et al. beargumenteren dat dit gebeurd is en nu met de opkomst van een culturele scheidslijn de betekenis van de dimensies wederom veranderd is (2006: 924). Zij stellen dat het voor gevestigde partijen moeilijk is om politieke potentiëlen te articuleren, maar dat onder invloed van een nieuwe politieke partij latente conflicten een verandering kunnen brengen in de bestaande scheidslijnen (Kriesi, 2006: 922). Kitschelt beschrijft eenzelfde soort mechanisme waarbij de links-rechts scheidslijn op verschillende manieren kan veranderen onder invloed van nieuwe sociale bewegingen (1990: 211). Het nieuwe conflict zou de bestaande links-rechts scheidslijn kunnen opheffen, transformeren,

voort laten bestaan of het aantal conflictlijnen kunnen uitbreiden (ibid.). Is er dus zoals Inglehart concludeert over de impact van nieuwe sociale bewegingen, sprake van een semantische transformatie van de links-rechts schaal (Inglehart, 1987: 5)? Wellicht dat deze visie een verklaring biedt voor de party mandate paradox. Politici en burgers kunnen wel een hoge beleidscongruentie hebben, maar als zij een andere betekenis aan die links-rechts scheidslijn geven kan dat verklaren waarom beleidscongruentie niet leidt tot meer vertrouwen in politici. Ze praten immers langs elkaar heen. Blijkbaar moet het probleem met representatie op een andere manier bekeken worden dan tot nu toe is gedaan.

Om te kunnen begrijpen hoe het Nederlandse partijsysteem in elkaar zit, zijn scheidslijnen een belangrijk concept om te behandelen. Partijen zullen zichzelf zo positioneren, zodat hun belangen zo goed mogelijk behartigd worden in de politiek strijd om de kiezer (Schattschneider, 1960: 146). Gevestigde partijen zullen de bestaande scheidslijnen proberen te handhaven, terwijl nieuwe partijen een nieuwe scheidslijn proberen te introduceren (Otjes, 2011: 408). Als politieke partijen willen overleven in de competitie voor de kiezer zullen ze een coherente politiek verhaal ten toon moeten spreiden. Echter vaak is het onmogelijk om alle scheidslijnen te incorporeren in een politiek verhaal en ideologie, en zullen politieke partijen een keuze moeten maken tussen verschillende scheidslijnen (Schattschneider, 1960: 62-63). Wanneer een onderwerp wordt geïncorporeerd in de links-rechts dimensie kan dit worden gezien als een teken hoe belangrijk die scheidslijn is, terwijl die niet noodzakelijkerwijs inhoudelijk overeenkomt (Otjes, 2011: 408). Een belangrijke doelstelling van gevestigde politieke partijen is dat zij zullen trachten om het bestaande aantal scheidslijnen te bevriezen (Pellikaan et al., 2007: 286). Volgens Schattschneider zijn er veel potentiële scheidslijnen maar zullen er slechts een paar gehoor krijgen bij politiek partijen (1960: 64). Vaak kunnen nieuwe conflicten leiden tot een verdeeldheid in een gevestigde partij en partijen zullen die verdeeldheid tegen willen gaan (Van der Brug en Van Spanje: 2009: 311). Wanneer een gedeelte van de partij gedesillusioneerd raakt met de ideologische koers van de partij kunnen zij zich proberen af te splitsen of zal een nieuwe partij proberen om dat electoraal potentieel over te nemen. Dit is bijvoorbeeld te zien bij de opkomst van de SP, die zich nu manifesteert als de sociaal-democratische partij (Voerman en Lucardi, 2006: 145). Het idee dat politieke partijen proberen het aantal scheidslijnen te bevriezen kan worden gerelateerd aan de *freezing hypothesis* van Lipset en Rokkan (1967; Pellikaan et al., 2007: 286).

Pellikaan et al. gebruiken de bovenstaande argumenten van Schattschneider samen met de Mair's ideeën over party systeem verandering en incorporeren die in de Schattschneider-

Mair thesis (Pellikaan et al., 2007: 283). De Schattschneider-Mair thesis verklaart waarom de gevestigde partijen in Nederland faalde in het bevriezen van de bestaande conflictlijnen van de ideologische driehoek (Pellikaan et al., 2007: 293). Gevestigde partijen namen hun standpunten over de culturele conflictlijn op in hun verkiezingsprogramma's waarmee Fortuyn met succes een nieuwe scheidslijn had geïntroduceerd in de Nederlandse politiek (Pellikaan et al., 2007: 294). Deze theorie heeft dus een verklarende werking bij een abrupte verandering in het partijstelsel. Latente politieke conflicten zullen dus pas onderdeel uitmaken van het politiek systeem als ze door de politieke partijen gearticuleerd worden (Kriesi et al., 2008: 10). Wanneer dit met succes gebeurt zullen partijen zich moeten herpositioneren (Pellikaan et al., 2007: 283).

Hoewel gevestigde partijen dit zullen tegenwerken, lukt het nieuwe politieke partijen soms wel om een nieuwe conflictlijn te introduceren en daarmee het bestaande links-rechts scheidslijn te veranderen (Kitschelt en Hellemans, 1990: 213). In het verleden lukte het bijvoorbeeld nieuwe sociale bewegingen om hun ecologische en postmaterialistische standpunten te introduceren in West-Europese democratieën (Inglehart, 1987: 5). Kriesi et al. noemen dit de *embedding hypothesis* (2008: 13).

Kitschelt en Hellemans noemen naast de *transformation theory* van Inglehart nog drie andere manieren hoe een nieuw conflict de bestaande scheidslijnen kan veranderen. Hij noemt de *irrelevance theory* als mogelijkheid, die wordt bevestigd als een nieuwe conflictlijn de oude scheidslijn(en) overbodig maakt (Kitschelt en Hellemans, 1990: 214). In zijn onderzoek naar de impact van de ecologische partijen van België op de links-rechts scheidslijn vinden zij geen veranderingen (Kitschelt en Hellemans, 1990: 233). Echter Pellikaan et al. signaleren wel de *irrelevance theory* wanneer bij hun onderzoek naar de Tweede Kamer verkiezingen van 2002 de ethisch/religieuze scheidslijn overbodig wordt en de culturele zijn intrede doet (2007: 293).

Volgens *persistence theory* aan de andere kant zullen de bestaande scheidslijnen belangrijk blijven en zullen de nieuwe onderwerpen hierin op worden genomen (Kitschelt en Hellemans, 1990: 214). Het verschil met de *transformation theory* is dat er geen werkelijk verandering optreedt in bijvoorbeeld de bestaande links-rechts dimensie en de nieuwe standpunten door de gevestigde partijen worden samengevoegd met de oude standpunten in een superideologie (Kitschelt en Hellemans, 1990: 215). Kitschelt en Hellemans belichten nog een laatste manier hoe scheidslijnen kunnen veranderen, namelijk *pluralization theory* (ibid.). Volgens deze theorie zal de nieuwe conflictlijn los zal staan van de bestaande scheidslijnen en zal er dus een geheel nieuwe scheidslijn ontstaan (Kitschelt en Hellemans, 1990: 216).

In een meerpartijensysteem zijn er ook voldoende theoretische argumenten te maken voor een systeem met een dominante scheidslijn, omdat samenwerken gemakkelijker gaat met een partij die dezelfde standpunten heeft op de dominante scheidslijn (Van der Brug & Van Spanje, 2009: 311). Over het electoraat zijn veel onderzoeken gedaan die Kriesi's theorie over de winnaars en verliezers van globalisatie onderbouwen (Kriesi et al, 2008: 181). Onder andere Van der Brug en Van Spanje concluderen dat de preferenties het Nederlandse electoraat gestructureerd zijn langs twee dimensies en dat die even belangrijk zijn (2009: 327). Echter de conclusie van Kriesi dat ook de politieke competitie twee-dimensionaal gestructureerd is, wordt niet onderbouwd door hen (ibid.; Kriesi et al, 2008: 181). Uit hun onderzoek blijkt dat partijcompetitie nog altijd een-dimensionaal gestructureerd is. Daaruit blijkt dat hoewel een culturele scheidslijn wel relevant is onder het electoraat, de politiek hier iets mee moet doen voordat deze ook relevant wordt in de politiek zelf (Van der Brug & Van Spanje, 2009: 328). Het electoraat kan slechts kiezen aan het aanbod aan politieke partijen. Als de preferenties van het electoraat twee-dimensionaal zijn gestructureerd en de partijcompetitie in het parlement een-dimensionaal dan levert dat groepen in het electoraat op die niet worden vertegenwoordigd door de bestaande partijen in het parlement, omdat die kiezers niet kunnen stemmen op een partij die hun preferenties adequaat representeert (Van der Brug & Van Spanje, 2009: 329).

Er wordt op verschillende manieren gekeken naar het probleem met representatie en daarbij zijn ruwweg twee visies te onderscheiden. Zij die denken dat er twee belangrijke conflictdimensies te onderscheiden zijn in het Nederlandse parlement (Kriesi, 2008: 181). Daarnaast bestaat ook de visie dat de partijcompetitie een belangrijke scheidslijn heeft, namelijk een economische links-rechts dimensie (Van der Brug & Van Spanje, 2009: 320; Otjes, 2011: 420). Bij de hiervoor genoemde onderzoeken worden media optredens, expert surveys en stemgedrag onderzocht en zo getracht partijcompetitie indirect te meten. Bij een zodanig grote verscheidenheid aan onderzoeksmethodes is het ook te verwachten dat er verschillende uitkomsten zullen volgen. De ene methode is namelijk beter om het representatieve probleem te onderzoeken dan het andere. Media optredens hebben als nadeel dat bij elke verkiezing andere onderwerpen belangrijk zijn en dus meer media aandacht zullen krijgen (Van der Brug & Van Spanje, 2009: 313). De verschillen die worden gevonden in partijposities geven volgens Van der Brug en Van Spanje een vertekend beeld van de werkelijkheid, omdat verschuivingen in het systeem als geheel ook invloed hebben gehad op die verschuivingen (2009: 313). Zij gebruiken de mening van experts over de positie van partijen als data verzamelingmethode, maar het nadeel hiervan is dat er getwijfeld kan worden

of een kleine groep experts een representatief beeld kunnen geven van de posities van partijen (Van der Brug en Van Spanje, 2009: 317). Wellicht dat parlementair stemgedrag een betere indicator is van partijposities (Otjes, 2011: 409). Ook aan dit research design kleven nadelen, want partijen stemmen niet alleen vanuit ideologische motieven, maar ook vaak uit strategische overwegingen. Daarom is het beter om het bestaan van een culturele dimensie te onderzoeken aan de hand van speeches, aangezien partijleiders dan minder geneigd zijn om strategisch te handelen. Algemene beschouwingen zijn altijd een belangrijk moment voor politiek partijen om te laten zien aan het electoraat waar ze staan en welke onderwerpen voor hun belangrijk zijn. Daarnaast wordt er op een directe manier onderzoek gedaan naar het parlement, waarbij storende factoren als experts of media optredens worden vermeden. Op deze manier kan er worden onderzocht of de conclusies van Kriesi et al. standhouden wanneer ze op een andere wijze worden onderzocht.

Naar aanleiding van de literatuur over dit onderwerp valt te verwachten dat de links-rechts scheidslijn kan gezien worden als de dominante scheidslijn in de Nederlandse politiek (Andeweg, 2004: 39; Van der Brug & Van Spanje, 2009: 328; Louwerse, 2011: 441). Deze hypothese houdt echter niet in dat er geen culturele scheidslijn bestaat in het Nederlandse parlement, maar dat die scheidslijn niet noemenswaardig (salient) te noemen is (Louwerse, 2011: 441). Dit gaat dus in tegen het onderzoek van Kriesi et al. en Pellikaan et al. en in het algemeen tegen hun conclusie dat er sinds 2002 een culturele scheidslijn in het Nederlandse parlement is (2008: 178-181).

Kriesi et al. spreken in hun artikel de verwachting uit dat rechts populistische partijen zullen proberen om het relatieve belang van de culturele dimensie ten opzichte van de economische te vergroten (2006: 930). Ik verwacht daarom dat de PVV vaker speeches zal houden over culturele onderwerpen dan dat andere partijen dat doen. Het is na de verkiezingen van 2011 wel duidelijk geworden dat de PVV een succesvolle uitdager is van de gevestigde politieke partijen, aangezien zij na de verkiezingen van 2011 de derde partij van Nederland zijn geworden.

Het is zeer relevant om te onderzoeken hoe goed het Nederlandse volk wordt gerepresenteerd door de leden van de Tweede Kamer. Men zou door middel van dit onderzoek geen conclusies kunnen trekken over de relatie tussen kiezer en gekozene, maar als partijposities ook in het parlement inderdaad eendimensionaal zijn dan onderbouwt dat wel de conclusie van Van der Brug en Van Spanje (2009: 329). Dat zou betekenen dat er een probleem is met representatie aangezien een gedeelte van het electoraat hun preferenties niet vertegenwoordigd zien in het Nederlandse parlement. Dat zou een groot maatschappelijk

probleem met zich meebrengen wanneer politici zich hier niets van aantrekken, ofwel een ‘kloof tussen het volk en de politiek’ (Andeweg, 2004: 568). Het is uit wetenschappelijk oogpunt zinvol om op een andere manier de dimensionaliteit te onderzoeken, opdat er een completer beeld gevormd kan worden van de werkelijkheid. Aan de verschillende onderzoeksmethoden die gebruikt zijn om dit fenomeen te onderzoeken zitten altijd nadelen die een vertekend beeld geven van de werkelijkheid.

Echter hoe vaker er onderzoek wordt gedaan en op hoe meer verschillende wijzen, hoe beter het beeld wordt van de werkelijkheid. Daarom is het erg zinvol om nu eens te kijken naar *speeches* in plaats van andere onderzoeksmethoden. Vooral omdat het onderzoeken van *speeches* niet veel wordt gedaan (Slapin & Proksch, 2010: 352).

Data en Methodes

Dit onderzoek maakt gebruik van gegevens over toespraken van politici tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen, die ieder jaar worden gevoerd na de presentatie van de Rijksbegroting. Dit omdat onderzoek op een grotere schaal te tijdrovend zal worden en de Algemene Politieke Beschouwingen een goede beperking is, is hiervoor gekozen. Het onderzoeken van *speeches* in het gehele jaar zou een tijdrovend karwei zijn. Daarbij zijn de Algemene Beschouwingen een podium voor partijen om de standpunten aan te halen die zij belangrijk vinden. Een nadeel is wel dat er een *bias* is voor financiële, dus economisch gerelateerde, toespraken, dus dit onderzoek valt te beschouwen als een *least-likely case study*. De casus zijn de Algemene Politieke Beschouwingen in de jaren 2007, 2008, 2009 en 2011. In deze jaren zat er steeds een missionair kabinet, daarom zijn deze jaren goed met elkaar te vergelijken. In de jaren 2007-2009 zat het kabinet Balkenende IV en in 2011 het kabinet Rutte I, dus er kan een vergelijking gemaakt worden door de tijd om te kijken of de gevonden resultaten stabiel blijven.

Aan de hand van een inhoudsanalyse worden de posities van politieke partijen bepaald. Van elke paragraaf wordt steeds gecodeerd voor lengte, partijpositie en geclassificeerd in een van de *issue-categories* van het onderzoek van Kriesi et al. (Dolezal, 2008: 59-60). Partijposities worden gecodeerd met gebruik van een Likert-schaal met vijf punten. Gebruikmakende van de beschrijving krijgt elke alinea een score van 5 (=helemaal mee eens) tot 1 (=helemaal niet mee eens), waarbij 3 neutraal is. Wanneer er sprake was van een interruptie of vraag zijn de scores niet meegenomen in de codering aangezien dit zou

leiden tot een bias naar het midden toe aangezien de vragen vaak ter verduidelijking werden gesteld en deze neutraal gecodeerd zouden worden. Dit gebeurt vaak wanneer een politicus met een nieuw standpunt komt in zijn *speech*.

Issuecategorieën volgens Kriesi et al.

Tabel 1

Categorie	Beschrijving
Welzijn	Steun voor uitbreiding van de welvaartsstaat; verzet bezuinigingen op welvaartsstaat; steun voor hervorming fiscaal stelsel met progressief ¹ karakter; vraag om programma's voor werkgelegenheid en gezondheidszorg
Begroting	Steun voor strak begrotingsbeleid; inperken van de staatsschuld; steun voor snijden in uitgaven; belastingverlaging zonder progressief ² karakter
Economisch liberalisme	Steun voor deregulatie; meer concurrentie en privatisering; verzet tegen marktregulatie; verzet tegen economisch protectionisme in landbouw en andere sectoren
Cultureel liberalisme	Steun voor de doelen van nieuwe sociale bewegingen ³ , met uitzondering van de milieubeweging; steun voor culturele diversiteit en internationale samenwerking (met uitzondering van de Europese Unie en de NAVO); steun voor de Verenigde Naties; verzet tegen racisme; steun voor het recht op abortus en euthanasie; oppositie tegen patriottisme; vraag om nationale solidariteit, verdediging van traditie, nationale soevereiniteit en traditionele morele waarden; steun voor liberaal drugsbeleid
Europa	Steun voor Europese integratie, inclusief uitbreiding
Cultuur	Steun voor onderwijs, cultuur en wetenschap
Immigratie	Steun voor een streng immigratie- en integratiebeleid
Defensie	Steun voor strijdkrachten (inclusief de NAVO), voor een sterk leger en voor nucleaire wapens
Veiligheid	Steun voor meer <i>law and order</i> , strijd tegen criminaliteit en aan de kaak stellen politieke corruptie
Milieu	Steun voor milieuprotectie; verzet tegen kernenergie
Bestuurlijke vernieuwing	Steun voor verschillende soorten bestuurlijke vernieuwing, zoals de uitbreiding van directe vormen van democratie, aanpassingen van het politiek systeem, federalisme en decentralisatie; roep om meer efficiëntie van de overheid en het ambtelijk apparaat en <i>New Public Management</i> . ⁴
Infrastructuur	Roep om verbetering van auto- en spoorwegen.

¹ Met 'progressief' wordt het tegenovergestelde van 'degressief' bedoeld.

² Zie noot 1.

³ 'New Social Movement', bewegingen met betrekking tot postmaterialistische waarden (Inglehart 1971).

⁴ Het incorporeren van marktprincipes in het openbaar bestuur (Frederickson 1971).

Wanneer een paragraaf in meerdere issue-categorieën valt, zal het coderen per paragraaf worden losgelaten. Er wordt dan gekeken naar hoeveel zinnen van de paragraaf er aan een categorie zijn gewijd en hoeveel aan de ander. Om een goed beeld te vormen van partijposities en hoe die zich verhouden tot verschillende issues wordt Multi Dimensional Unfolding (MSU) gebruikt. Gebruik makend van deze onderzoeksmethoden kan worden onderzocht of de retoriek van partijen eendimensionaal of tweedimensionaal is. Daarnaast kan ook aan de hand van het aantal zinnen dat partijen besteden aan een onderwerp bepaald worden hoe belangrijk dat onderwerp is. Daarnaast kunnen partijposities onderzocht worden door middel van een indeling in de euclidische ruimte. Er kan worden gekeken naar het aantal relevante issue dimensies en hoe die issue dimensies zich tot elkaar verhouden. Wanneer een scheidslijn bijvoorbeeld samenvalt met de links-rechts dimensie dan kan dat als een teken van sterkte worden beschouwd van die dimensie.

Het codeerwerk is door twee personen uitgevoerd, dus de inter-codeurbetrouwbaarheid moet gewaarborgd zijn. Met betrekking tot de betrouwbaarheid tussen de verschillende jaren zijn de criteria van Krippendorf en Bock (2009) in acht genomen, die het aantal overeenkomsten delen door het totaal aantal coderingen. Betrouwbaarheid zou in het optimale geval boven de 80% moeten liggen, maar 67-79% overeenkomst is ook een acceptabele hoeveelheid (Krippendorf en Bock: 2009). Volgens Riffe et al. (1998) zijn waarden van onder de 70% moeilijk te interpreteren en trekken deze de waarde van herhaling van het onderzoek in twijfel. Bij de coderingen voor dit onderzoek werd na het bekijken van de overeenkomsten van de categorieën naar aanleiding van twee steekproeven 69% en 76% overeenkomst gevonden. Dit levert een gemiddelde op van 72,5% op en valt daarmee dus in de categorie acceptabel volgens Krippendorf en Bock (2009). Wanneer echter wordt gekeken naar de inter-codeurbetrouwbaarheid van de categorieën en de scores vielen die scores een stuk lager uit, 58% en 65% na twee steekproeven. Dit levert een gemiddelde van 61,5% op en daarmee valt de betrouwbaarheid van de sterktes en de categorieën tussen de jaren ruim onder het minimum van 69%. Dit betekent dat er in dit onderzoek geen vergelijking gemaakt mag worden van partijposities over de jaren. Echter dit onderzoek tracht een algemene trend te zien in het aantal dimensies waarin de Nederlandse parlementaire competitie gestructureerd is. Daarom verwacht ik niet dat de lage betrouwbaarheid van de sterktes over de jaren heen een grote impact zal hebben op de uiteindelijke conclusies van dit onderzoek.

Voor de analyse zal onder andere gebruik worden gemaakt van *MSU*, zodat er iets zinnigs gezegd kan worden over het aantal relevante dimensies (Louwerse, 2011: 436). Deze

Tabel 2

Dimensie	Issuecategorie	Codering
Economisch	Welzijn	1=integratie, 5=demarcatie ⁵
	Begroting	1=demarcatie, 5=integratie
	Economisch Liberalisme	1=demarcatie, 5=integratie
Cultureel	Cultureel Liberalisme	1=demarcatie, 5=integratie
	Europa	1=demarcatie, 5=integratie

methode

van data analyse zorgt voor een model waarin partijposities worden geordend en kunnen worden vergeleken met verschillende issuecategorieën. Daarnaast kan je met *MSU* het model aanpassen aan het aantal dimensies. Of een model past bij de ingevoerde data is te zien aan de stress. Hoe meer dimensies hoe minder stress, maar hoe kleiner de verklarende waarde van het model op theoretisch vlak. Het is handig om deze methode te gebruiken aangezien Kriesi et al. in hun onderzoek naar de aanbodzijde van politieke competitie ook deze methode heeft gebruikt (Dolezal, 2008: 71). Wanneer er soortgelijke uitkomsten worden gevonden als Kriesi et al. dan geldt dat als bewijs dat een multi-dimensionaal model parlementaire competitie beter verklaart dan een eendimensionaal model.

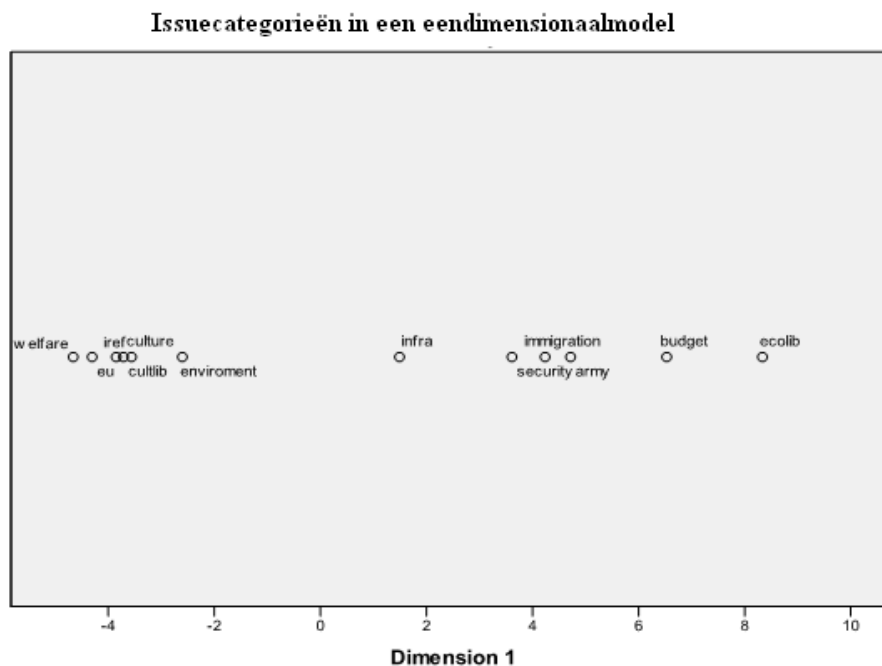
Daarnaast kan er gekeken worden naar de *saliency* en kan er via data-analyse gekeken worden of er binnen de verschillende dimensies een verschil is in *saliency*. Namelijk er kan wel een twee-dimensionaal model gevonden worden, maar is dat wel relevant? Van te voren zal een verwachting moeten worden uitgesproken welke issuecategorieën het beste in de economische dimensie passen en welke het best in de culturele dimensie. Niet om al van te voren vast te stellen dat dit zo is, maar om in het hypothetische geval dat het zo is te kunnen zeggen of die dimensie belangrijk is. In tabel 2 zijn vijf categorieën die de belangrijkste tegenstelling tussen de economische en culturele dimensie laten zien. Het doel is om de *saliency* van de verschillende issuecategorieën te bepalen door te kijken naar de regellengte. Er zal worden gekeken naar het aantal regels dat door partijen is besteed aan de verschillende issuecategorieën uit tabel 2. Daarbij wordt de assumptie gemaakt dat wanneer een partij meer tijd besteedt aan een bepaald onderwerp, zij dit onderwerp belangrijker vinden. Ook over het algemeen wordt aangenomen dat onderwerpen waar meer en langer over wordt gesproken ook meer *salient* zijn. Uit deze gegevens kunnen conclusies worden getrokken over het belang van

⁵ Zie Kriesi et al., 2008: 15

de culturele dimensie ten opzichte van de economische dimensie. Wanneer er een tweedimensionaal systeem uit de data komt is dat immers niet genoeg. Als politici nooit bijvoorbeeld alleen maar over economische issues praten dan moet er niet veel waarde worden gehecht aan de analyse, wanneer deze een tweedimensionaal systeem ondersteund. Kortom, data alleen is niet genoeg. Er moet ook in het echt over gepraat worden.

Analyse

Het verzamelen van data uit de eerste termijn van de Algemene Politieke beschouwingen leverde 2740 cases op (alinea's die gecodeerd konden worden), deze alinea's waren in totaal 22029 regels lang. Bij het bekijken van de gemiddelde waardes per issuecategorie per partij, vielen een aantal dingen op. Ten eerste dat er een redelijk aantal categorieën zijn een aantal partijen in hun speeches tijdens de Algemene Beschouwingen totaal geen aandacht aan hebben besteed. Meest opvallende is dat er over de PVV geen data is van hun standpunt ten opzichte van economisch liberalisme en bij Europese integratie is geen data over de Christen

Unie. De categorieën die compleet zijn voor alle partijen zijn: begroting, cultuur, cultureel liberalisme, milieu en welzijn.

Qua face validiteit lijkt redelijk in orde. Afgezien van een paar rare waardes zijn de gemiddelde

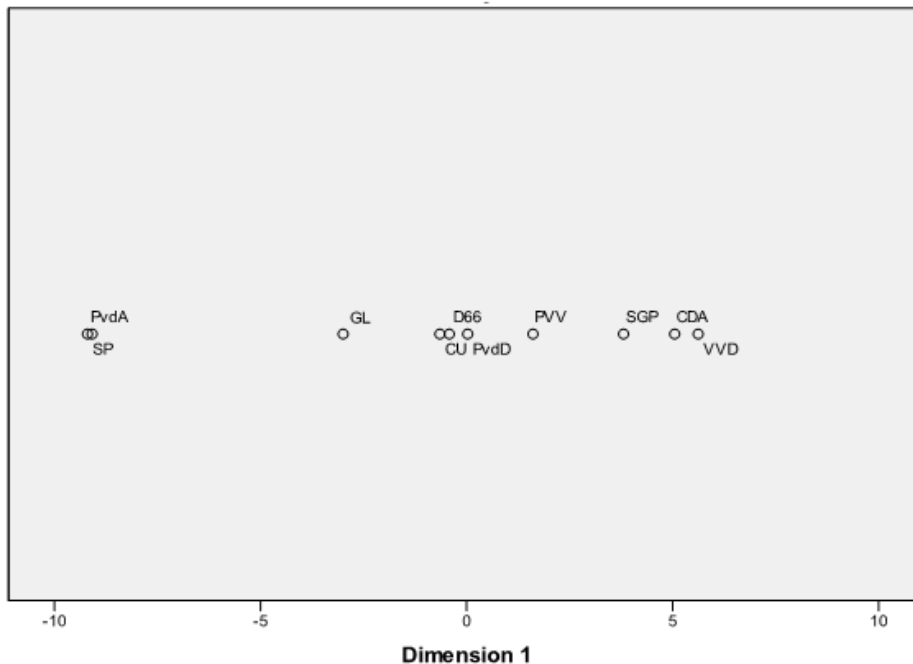
waardes zoals verwacht mag worden. Een waarde die ik niet zou verwachten is de score van de PVV op milieu. De PVV scoort daarvoor een 5.000, terwijl dat absoluut niet in de lijn der verwachting ligt aangezien de PVV niet bekend staat als een milieubewuste partij.

Hoogstwaarschijnlijk is deze abnormale score te wijten aan het debat over het verbod op ritueel en onverdoofd slachten. De PVV is namelijk maar verantwoordelijk voor 1,5% van de totale tijd dat er over milieu werd gesproken. Ook lijkt het gezien de gemiddelden per

categorie verstandig om de PvdD verder buiten beschouwing te laten. Gezien de geringe data die beschikbaar is over deze partij en het feit dat hun politieke agenda bijna uitsluitend gericht is op milieu en dierenwelzijn is de PvdD niet interessant voor dit onderzoek.

Gebruik makend van de methode van *Multi Dimensional Unfolding* is het gelukt om

Partijposities in een eendimensionaal model

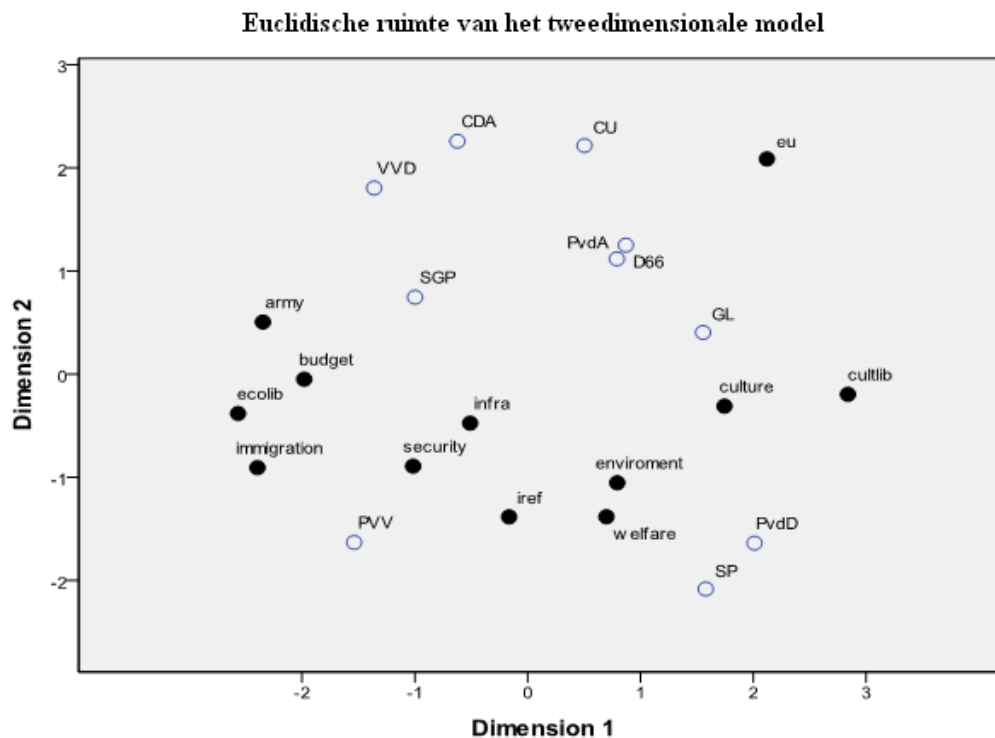
een model te maken van de parlementaire competitie in de Tweede Kamer. Uit deze data analyse methode blijkt dat een tweedimensionaal model een hogere verklarende waarde heeft dan een eendimensionaal model. Allereerst zal er worden gekeken

naar de stress die het model ondervindt van de data. Hoe hoger de stress is hoe slechter het model de data verklaard. Bij een eendimensionaal model is de stress (Krusal's stress $I = 0,25$) hoger dan bij een tweedimensionaal model (Krusal's stress $I = 0,19$). Wanneer er daarna wordt gekeken naar de *Stress Decomposition per Cell*, de stress die een waarde van een partij bij een categorie levert op het model, zijn bij het eendimensionale model enkele uitschieters te zien. Juist in de voor dit onderzoek belangrijke categorieën; begroting, cultureel liberalisme, economisch

liberalisme, Europese integratie en welzijn; worden stresswaarden gemeten van boven de 10,0, terwijl de stresswaarden kleiner 0,0 meestal te verklaren zijn door een gebrek aan data.

Bij een tweedimensionaal model zijn ook wel enkele uitschieters te zien in de *Stress Decomposition per Cell*, echter zelden zijn die stresswaarden per cel groter dan 2,000. Over het algemeen zijn de stresswaarden van een tweedimensionaal model gelijkmatiger verdeeld dan de stresswaarden bij een eendimensionaal model. Door te kijken hoeveel de stress per dimensie afneemt, kunnen aanwijzingen gevonden worden welk model het beste is om de data te begrijpen. Wanneer het aantal dimensies toeneemt, zal vanzelfsprekend de stress afnemen en de fit van het model toenemen. Daarbij moet wel de afweging gemaakt worden welke

theoretische waarde een dergelijk model heeft, want als het niet te interpreteren is, kunnen we de parlementaire competitie niet mee begrijpen. Door te kijken hoeveel de stress afneemt kan die afweging gemaakt worden. Wanneer een eendimensionaal model wordt veranderd in een tweedimensionaal model neemt de *penalized stress* flink af. Wanneer het aantal dimensies daarna toeneemt, blijft de *penalized stress*⁶ afnemen, maar niet meer zo drastisch. Deze data spreekt voor een tweedimensionaal model omdat de meerwaarde van het tweedimensionale model ten opzichte van een eendimensionaal model in termen van stress groot is. Echter de stress daalt niet genoeg om een driedimensionaal model te legitimeren. Daarnaast zou het ook niet uitmaken want een driedimensionaal model is te complex om te interpreteren zonder goede theoretische onderbouwing. Daarom ligt het niet voor de hand om een driedimensionaal model te kiezen. Wellicht dat het voor de data beter uitkomt maar als er geen verklaring voor te geven is dan heeft het geen meerwaarde voor het onderzoek.

Een ruimtelijk model van beide dimensies is een interessant middel om te kijken hoe de face validiteit is met betrekking tot beide modellen. Op de volgende pagina een ruimtelijke presentatie van beide modellen. Het eendimensionaal model is een model waarin alleen de partijen staan. Een joint plot zoals bij het tweedimensionale model zou een te chaotisch beeld geven van de situatie, dus ter verduidelijking wordt ook de plot met de issuecategorieën weergegeven. Om als eerst in te gaan op de issuecategorieën van het eendimensionaal model. Ze

⁶ Zie Appendix C voor *Penalized Stress* plot per dimensie

lijken een klassieke links-rechts verdeling te weergeven, maar Europese integratie en cultureel liberalisme worden bijna uiterst links in de plot weergegeven. Dat ligt niet in de lijn der verwachting aangezien de VVD met een Europese integratie score van 3,5 en een cultureel liberalisme score van 2,53 helemaal aan de andere kant van de dimensie wordt weergegeven. Hetzelfde geldt voor het CDA, die je met een Europese integratie score van 4,0, ook aan de rechter kant van het spectrum wordt weergegeven. De face validiteit van de partijposities laat het ook afweten, aangezien de PvdA net zo links wordt geplaatst als de SP, terwijl de PvdA meer een centrumlinks is dan extreemlinks. De PVV zou meer aan de rechterkant geplaatst moeten zijn, terwijl deze een beetje in het midden staat.

Het tweedimensionale model is wat face validiteit betreft meer accuraat. In de issuecategorieën van welvaart tot en met begroting en economisch liberalisme valt een economische dimensie te herkennen, terwijl van Europese integratie en cultureel liberalisme tot en met immigratie een culturele dimensie valt te herkennen. Dit beeld komt ook overeen met de partijen aangezien de linkse partijen SP en GL aan de demarcatie kan van de economische dimensie zitten, terwijl de VVD en CDA aan de integratie kan zitten van die dimensie. De partijen D66, PVDA en PVV zitten op de economische dimensie in het midden tussen integratie en demarcatie in, terwijl SGP en de CU rechts van het midden zitten. Op de culturele dimensie zit de PVV uiterst op de demarcatie kan aangezien de partij ver verwijderd is van Europese integratie en cultureel liberalisme en dichtbij immigratie zit. De SP zit ook ver van Europese integratie, hoewel minder ver dan de PVV, terwijl de SP weer redelijk dichtbij cultureel liberalisme staat. Linkse partijen, zoals de PvdA, D66 en GL liggen zowel dichtbij Europese integratie als cultureel liberalisme. Opvallend is ook het verschil op deze dimensie tussen de CU en SGP. Dit komt omdat de CU geen score heeft voor Europese integratie. Dit houdt in dat de partijposities van de CU minder culturele trekken zullen vertonen.

Als er wordt gekeken naar correlaties tussen de verschillende issuecategorieën wordt duidelijk dat voor Europese integratie een *outlier* is, gezien het gebrek aan significante correlaties met ander issuecategorieën. Wanneer wordt gekeken naar cultureel liberalisme valt de hoge correlatiecoëfficiënt op met immigratie ($r = -,916^7$; $p < ,01$). Het mag ook wel verwacht worden dat een partij die hoog scoort op cultureel liberalisme tegen een strikt immigratiebeleid is. Een sterke correlatie tussen begroting en economisch liberalisme ($r = ,848$; $p < ,01$) komt overeen met de positie van beide issuecategorieën in de *Joint Plot*.

---

⁷ Tabel met correlatiecoëfficiënten tussen de issuecategorieën in Appendix A

Welzijn is tegengesteld aan economisch liberalisme ($r = -.808$; $p < .01$) en begroting ($r = -.934$; $p < .01$), dus partijen die hoog scoren op welzijn zullen tegen een strikt begrotingsbeleid en tegen deregulatie en voor de vrije markt zijn. Wanneer dit plaatje wordt vergeleken met de figuren van Kriesi en Frey valt op dat hij in de laatste jaren die hij meeneemt de categorie 'Europe' eruit heeft gelaten (2008: 179). Zijn culturele dimensie blijkt vooral te bestaan in 2003 van de tegenstelling tussen cultureel liberalisme en een strenger immigratiebeleid. Deze tegenstelling wordt hier ook opgemerkt. De andere issues clusteren ongeveer hetzelfde als bij Kriesi et al (ibid.). Ook de partijposities clusteren vrijwel hetzelfde de gevestigde middenpartijen staan redelijk dichtbij elkaar terwijl de SP en PVV daar ver vanaf liggen, net als de LPF bij Kriesi (ibid.).

Er is ook een apart model gemaakt voor de jaren 2007 en 2009, want die zijn door Willem de Gelder gecodeerd, en de jaren 2008 en 2011, want die zijn door Paul Seitzinger gecodeerd. Door de data te splitsen en aparte analyses te draaien wordt getracht om duidelijkheid te geven over inter-codeurbias. Er werd bij beide analyses soortgelijke resultaten gevonden als de data-analyse waar alle jaren in mee waren genomen. De *stress* was zelfs iets lager, omdat er minder data beschikbaar was en er waren ook meer partijen die niet waren ingedeeld in bepaalde issuecategorieën. Echter het model zoals dat hierboven beschreven staat, bleef ook na het splitsen van de data gehandhaafd. Hieruit kan worden geconcludeerd dat er geen sprake is van inter-codeurbias en dat verschillen in de betrouwbaarheid te verklaren zijn door error. Daarom is het achteraf niet problematisch geweest om de beide datasets samen te voegen aangezien de resultaten van de analyse niet veel van elkaar verschillen.

Tenslotte zal de *saliency* worden behandeld. Tijdens het coderen is steeds per alinea de regelafstand opgenomen, maar ook het aantal keer dat alinea's zijn ingedeeld is zegt iets over hoe belangrijk de verschillende issuecategorieën zijn. Hoe vaker een bepaalde issuecategorie aan bod komt tijdens de Algemene Beschouwingen hoe belangrijker de categorie zal zijn. Als wordt gekeken hoeveel regels partijen in totaal besteden aan de verschillende onderwerpen dat blijkt dat de economische onderwerpen: begroting, economisch liberalisme en welzijn veruit het belangrijkste worden gevonden door de gevestigde partijen. Cultureel liberalisme is vooral belangrijk bij de PVV en de christelijke partijen. De Europese Unie wordt vooral door de PVV, maar ook D66 en de PvdA, hoewel er gemiddeld genomen veel minder over Europa wordt gepraat dan over economische onderwerpen⁸. Wanneer er relatief wordt gekeken, wordt

---

⁸ Zie Appendix C voor tabel over regellente

er duidelijk dat in de tabel vooral de categorie welzijn (28,3%) veel vaker wordt ingedeeld dan andere categorieën. Ook de categorieën economisch liberalisme (10,5%), cultureel liberalisme (12,0%) en begroting (13,4%) komen gemiddeld vaker voor dan de andere categorieën. Europese integratie komt met 7,1% vrij weinig voor in de Algemene Beschouwingen. Er is dus een redelijke bias naar economische onderwerpen, hetgeen natuurlijk niet zo raar is tijdens de Algemene Beschouwingen. Speeches worden in 52,2% van de gevallen gerekend tot de economische dimensie, terwijl dit voor de culturele dimensie maar 20,5% is. Dat is toch een substantieel verschil. Overigens laat Europese integratie een grote sprong zien in het aantal keer dat dit onderwerp werd behandeld in de speeches. In de jaren 2007 (1,1%), 2008 (1,5%) en 2009 (0,5%) wordt het onderwerp bijna niet behandeld, maar in de 2011 (23,6%) is het een van de meest besproken issues.

Er is wel degelijke bewijs gevonden voor de verwachting dat de PVV vaker over culturele onderwerpen praat. Zij praten zelfs het meest over de EU en over cultureel liberalisme. Daaruit blijkt dat de PVV alleen bij de onderwerpen immigratie (34,7%) en cultureel liberalisme (19,5%) een veel grotere score heeft dan de andere partijen⁹. De PVV is zogezegd marktleider op de culturele dimensie, hoewel deze wel veel minder belangrijk is dan de economische dimensie.

Discussie en Conclusie

Naar aanleiding van de data-analyse is bewijs gevonden voor een tweedimensionaal model om de Nederlandse parlementaire competitie te begrijpen. Zowel de stress variabelen, correlatiecoëfficiënten, *joint common spaces* als *Scatterplot of Fit* wijzen op een tweedimensionaal model. Ook wat betreft de face validiteit lijkt een tweedimensionaal model het beste de werkelijkheid te beschrijven. Hoge correlatiecoëfficiënten tussen de economische issues: begroting, economisch liberalisme en welzijn, laten zien dat de voorspelde samenhang zeker terug te vinden is in de data. Europese integratie daarentegen lijkt een beetje een *outlier* te zijn, omdat er geen significante correlaties bestaan tussen deze categorie en andere categorieën. Cultureel liberalisme hangt wel sterk samen met immigratie, aangezien partijen die cultureel liberaal zijn tegen een streng immigratiebeleid zijn.

De data laat ook zien dat het niet zinnig is om een driedimensionaal te kiezen gezien de geringe daling van de *stress*. Daarbij zou een theoretische onderbouwing van een

---

⁹ Zie Appendix C voor tabel over relatieve aandacht per issuecategorie

driedimensionaal model niet zinnig zijn ten aanzien van dit onderzoek. Pellikaan et al. beschrijven de ideologische driehoek, als driedimensionaal model, als een model met drie scheidlijnen; een economische, een ethisch/religieuze en een communair/individuele dimensie; echter in dit onderzoek is geen onderscheid gemaakt bij het indelen tussen de laatste twee scheidlijnen (2007: 289). Ze werden beide in de categorie cultureel liberalisme geplaatst. Een eendimensionaal model doet volgens de data-analyse niet genoeg recht aan de data aangezien de stress een stuk hoger ligt dan bij een twee dimensionaal model. Al met al kan geconcludeerd worden dat er een culturele dimensie bestaat in de Nederlandse parlementaire competitie. Dit heeft belangrijke consequenties voor de vergelijking tussen de electorale en parlementaire competitie.

Electoral competitie is volgens een hoop onderzoekers, zowel gestructureerd door een economische dimensie, als een culturele dimensie (Van der Brug en Van Spanje, 2009: 326; Kriesi). Wanneer de electorale competitie wordt gestructureerd door twee dimensies en de parlementaire competitie maar door een dan kunnen er problemen optreden met de representatie van groepen kiezers (Van der Brug en Van Spanje, 2009: 329). Dus dit onderzoek laat in ieder geval zien dat de electorale en de parlementaire competitie op een zelfde manier gestructureerd zijn. Daarmee worden de conclusies van Kriesi et al. (2006), die de opkomst van een nieuwe scheidlijn in de Europese politiek aankondigde, onderbouwt voor de Nederlandse casus. De nieuwe scheidlijn zou de politiek verdelen in *wINNERS* en *losers* van Europese integratie. *Winnings* zouden de baat hebben bij meer Europese integratie en hebben een liberale kijk op immigratie, terwijl *losers* Eurosceptisch zijn en tegen het idee van een multiculturele samenleving. Van der Brug en Van Spanje laten zien met een simpele typologie dat er in de meeste Europese landen, waaronder Nederland, een groot gedeelte van het electoraat een economisch links positie een strikte visie op immigratie (2009: 326). Hoewel er in Nederland geen partij bestaat die van deze electorale potentie gebruik maakt, laat dit onderzoek in ieder geval zien dat er een mogelijkheid is voor een politiek partij om culturele standpunten te verenigen met een linkse economische agenda.

Dit onderzoek heeft getracht op een andere wijze te kijken naar parlementaire competitie. Er is al uitgebreid onderzoek gedaan naar parlementaire competitie door gebruik te maken van *expert surveys* (Van der Brug en Van Spanje, 2009: 316). Zij baseren hun conclusies bijna uitsluitend op het immigratiestandpunt van partijen, terwijl vaak wordt gezegd dat immigratie geabsorbeerd is in de bestaande links-rechts dimensie (Van der Brug en Van Spanje, 2009: 312). Kriesi et al. gebruiken media optredens van politieke partijen om hun posities te bepalen (2006: 930). Het voordeel van de in dit onderzoek gebruikte methode

is dat een eventuele bias wordt vermeden omdat er op een systematische wijze wordt gekeken naar speeches in de Tweede Kamer. Daarnaast wordt er net als bij een mediaoptreden tijdens de Algemene Politiek Beschouwingen door de politiek leider een koers bepaald en die leider probeert zo goed mogelijk de boodschap van de partij te verpakken. Daarnaast is het goed om een theorie op zoveel mogelijk manier te testen.

Wat betreft *saliency* is dit onderzoek er in geslaagd om duidelijk te krijgen of de culturele dimensie werkelijk *salient* is. Partijen bleken vaker te praten over economische issues.. Wanneer er wordt gekeken naar welke categorie het meeste werd gecodeerd dan ontstaat het beeld dat de economische *issues* vaker worden behandeld. Er werd dus langer over gepraat en er werden meer alinea's besteed aan categorieën welvaart, economisch liberalisme en begroting dan er aan cultureel liberalisme en Europese integratie werden besteed. Dat is voldoende bewijs om te zeggen dat de economische dimensie belangrijker is. In de literatuur wordt gezegd dat ook gezegd over het Nederlandse parlementaire systeem (Louwerse, 2011: 441). De verwachting dat bij de Algemene Beschouwing, een bias is naar economische *issues* in speeches lijkt dichtbij de waarheid te liggen.

Hoe zijn de resultaten van dit onderzoek over het tweedimensionale karakter van de Nederlandse parlementaire competitie te verenigen met bijvoorbeeld de resultaten van Otjes? Hij gebruikt voor zijn onderzoek als *unit of analysis* stemgedrag en het steunen van moties. Wellicht dat bij dit parlementair gedrag strategische overwegingen een grotere rol spelen dan bij het geven van speeches. In een consensusdemocratie zal er bij wetsvoorstellen van de regering vaak van te voren worden afgesproken hoe coalitiepartijen moeten stemmen. Partijen moeten soms concessies op hun standpunten, waardoor ze zich niet altijd gedragen zoals verwacht of zoals ze zich normaliter zouden gedragen. Wanneer een fractievoorzitter tijdens de Algemene Beschouwingen de Tweede Kamer toespreekt, zal deze, ongeacht of hij of zij de coalitie steunt, het standpunt van de partij willen uitdragen. De partijleiders kunnen op tijdens de Algemene Beschouwingen dus vrijuit praten over hun partijlijn. Coalitieloyaliteiten zullen minder belangrijk zijn in hun speeches dan wanneer ze parlementair gedrag vertonen zoals stemmen of het steunen van moties. Daarom zijn speeches een beter *unit of analysis* wanneer partijposities onderzocht worden.

Naar aanleiding van dit onderzoek zou in verder onderzoek deze onderzoeksmethode comparatief gebruikt kunnen worden, bijvoorbeeld Kriesi et al. en Van der Brug en Van Spanje doen een dergelijk onderzoek. Met een onderzoek in meerdere West-Europese landen kan door middel van het gebruik van speeches om partijposities te bepalen, gekeken worden of de conclusies van Kriesi et al., Pellikaan et al. en dit onderzoek stand zullen houden. Naast

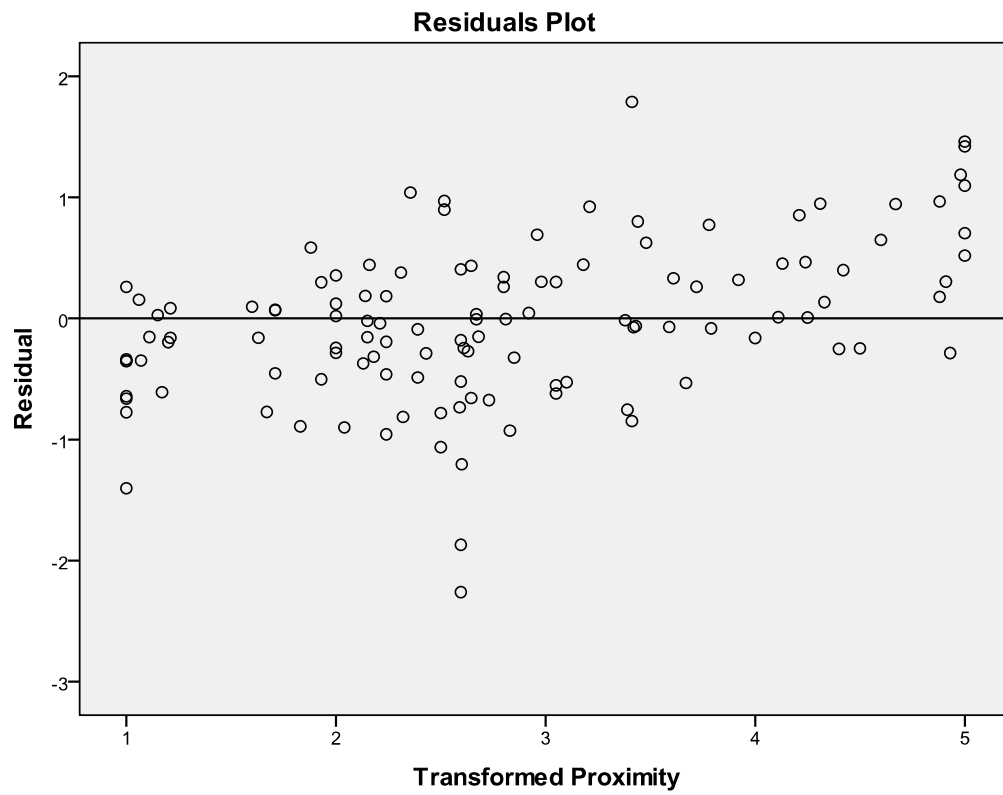
een onderzoek in vergelijkende politiek, zal de *saliency* van de culturele dimensie moeten worden onderzocht. Dit onderzoek is er niet in geslaagd hier voldoende duidelijkheid in te scheppen. Ook een onderzoek naar de ontwikkeling van de culturele scheidslijn zal erg relevant zijn. Met de recente gebeurtenissen in de Europese Monetaire Unie en de economische instabiliteit die daaruit voortvloeit, zal de culturele dimensie alleen maar belangrijker worden. Er mag verwacht worden dat nu er weer geld nodig is voor een *European Stability Mechanism* (ESM) het conflict tussen de *wINNERS* en de *losers* van Europese integratie alleen maar heftiger wordt.

Dankwoord

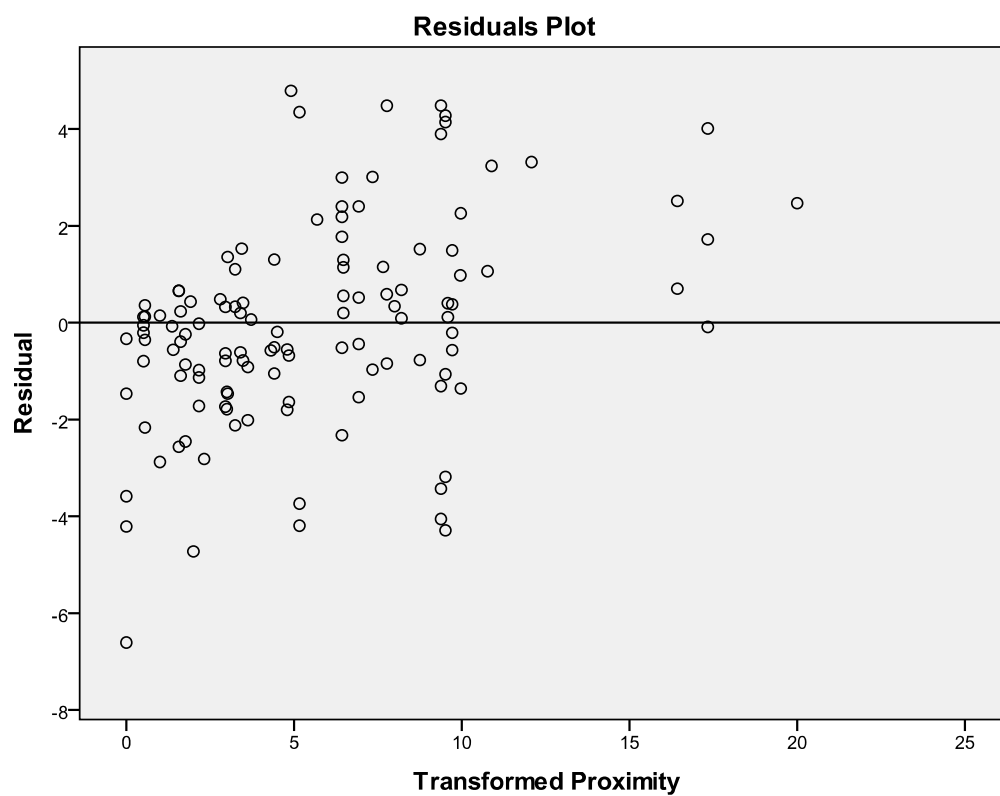
Ik wil graag Willem de Gelder bedanken voor het coderen van de andere helft van de Algemene Beschouwingen. Tom Louwerse zou ik willen bedanken voor de steun bij het bedenken van een goede methodologie en het voorzien van scherp commentaar. Tenslotte zou ik Dick Carper willen bedanken voor nakijken van de scriptie en het controleren van het correct gebruik der Nederlandse taal.

Appendix A

Residual plot van het tweedimensionale model

Residual plot van het eindimensionale model

Appendix B

Verduidelijking codes issuecategorieën

B = begroting of budget

BV = bestuurlijke vernieuwing of iref (institutional reform)

C = cultuur of culture

CL = cultureel liberalisme of cultlib (cultural liberalism)

D = defensie of army

EL = economisch liberalisme of ecolib (economic liberalism)

EU = Europese integratie of eu (European integration)

If = infrastructuur of infra (infrastructure)

Im = immigratie of immigration

M = milieu of environment

V = veiligheid of security

W = welzijn of welfare

Appendix C

Correlatie coëfficiënten tussen de issuecategorieën

		budget	iref	culture	cultlib	army	ecolib	Eu	infra	immi	enviro	secur	welf
budget	Pearson Correlation	1	.023	-.464	-.538	.516	.848**	.256	.772	.562	-.575	.463	-.808**
	Sig. (2-tailed)		.957	.177	.109	.191	.004	.506	.072	.147	.082	.248	.005
	N	10	8	10	10	8	9	9	6	8	10	8	10
iref	Pearson Correlation	.023	1	-.389	.048	-	.016	-	.197	.237	.267	.445	-.152
	Sig. (2-tailed)	.957		.341	.910	.583	.973	.640	.751	.609	.523	.269	.720
	N	8	8	8	8	7	7	7	5	7	8	8	8
culture	Pearson Correlation	-.464	-.389	1	.762*	-	-.562	.479	-.339	-	.008	-.771*	.204
	Sig. (2-tailed)	.177	.341		.010	.223	.115	.192	.512	.033	.982	.025	.573
	N	10	8	10	10	8	9	9	6	8	10	8	10
cultlib	Pearson Correlation	-.538	.048	.762*	1	-	-.433	.504	-.295	-.916**	.430	-.663	.240
	Sig. (2-tailed)	.109	.910	.010		.100	.245	.166	.571	.001	.215	.073	.504
	N	10	8	10	10	8	9	9	6	8	10	8	10
army	Pearson Correlation	.516	-.254	-.485	-.622	1	.821*	-	.603	.659	-.608	.364	-.650
	Sig. (2-tailed)	.191	.583	.223	.100		.024	.580	.205	.107	.110	.422	.081
	N	8	7	8	8	8	7	7	6	7	8	7	8
ecolib	Pearson Correlation	.848**	.016	-.562	-.433	.821*	1	.280	.847*	.510	-.802**	.343	-.934**
	Sig. (2-tailed)	.004	.973	.115	.245	.024		.501	.033	.242	.009	.451	.000
	N	9	7	9	9	7	9	8	6	7	9	7	9
eu	Pearson Correlation	.256	-.217	.479	.504	-.256	.280	1	.148	-.760*	-.167	-.619	-.421
	Sig. (2-tailed)	.506	.640	.192	.166	.580	.501		.812	.029	.668	.139	.259
	N	9	7	9	9	7	8	9	5	8	9	7	9
infra	Pearson Correlation	.772	.197	-.339	-.295	.603	.847*	.148	1	.535	-.738	.639	-.918**
	Sig. (2-tailed)	.072	.751	.512	.571	.205	.033	.812		.352	.094	.246	.010
	N	6	5	6	6	6	6	5	6	5	6	5	6

immigration	Pearson Correlation	.562	.237	-.748*	-.916**	.659	.510	-.760*	.535	1	-.439	.862*	-.298
	Sig. (2-tailed)	.147	.609	.033	.001	.107	.242	.029	.352		.276	.013	.474
	N	8	7	8	8	7	7	8	5	8	8	7	8
enviroment	Pearson Correlation	-.575	.267	.008	.430	-.608	-.802**	-.167	-.738	-.439	1	-.262	.690
	Sig. (2-tailed)	.082	.523	.982	.215	.110	.009	.668	.094	.276		.531	.027
	N	10	8	10	10	8	9	9	6	8	10	8	10
security	Pearson Correlation	.463	.445	-.771*	-.663	.364	.343	-.619	.639	.862*	-.262	1	-.240
	Sig. (2-tailed)	.248	.269	.025	.073	.422	.451	.139	.246	.013	.531		.567
	N	8	8	8	8	7	7	7	5	7	8	8	8
welfare	Pearson Correlation	-.808**	-.152	.204	.240	-.650	-.934**	-.421	-.918**	-.298	.690	-.240	1
	Sig. (2-tailed)	.005	.720	.573	.504	.081	.000	.259	.010	.474	.027	.567	
	N	10	8	10	10	8	9	9	6	8	10	8	10

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Frequenties per issuecategorie

		Frequency	Percent
Valid	B	367	13.4
	BV	57	2.1
	C	141	5.1
	CL	329	12.0
	D	48	1.8
	EL	287	10.5
	EU	194	7.1
	If	53	1.9
	Im	121	4.4
	M	261	9.5
	V	104	3.8
	W	776	28.3
Total		2738	100.0

**Regels per
Issuecategorie**

		Lengte in regels
		Mean
IssueN	B	11.90
	BV	10.18
	C	10.91
	CL	12.54
	D	10.97
	EL	11.72
	EU	11.62
	If	10.59
	Im	11.36
	M	12.22
	V	10.52
	W	11.73

Frequentietabel Issues 2007

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	B	92	13.1	13.1	13.1
	BV	13	1.9	1.9	15.0
	C	53	7.5	7.5	22.5
	CL	50	7.1	7.1	29.6
	D	24	3.4	3.4	33.0
	EL	59	8.4	8.4	41.5
	EU	8	1.1	1.1	42.6
	If	26	3.7	3.7	46.3
	Im	56	8.0	8.0	54.3
	M	93	13.2	13.2	67.5
	V	18	2.6	2.6	70.1
	W	210	29.9	29.9	100.0
	Total	702	100.0	100.0	

Frequentietabel Issues 2008

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	B	55	8.0	8.0	8.0
	BV	19	2.8	2.8	10.8
	C	38	5.6	5.6	16.4
	CL	111	16.2	16.2	32.6
	D	10	1.5	1.5	34.1
	EL	108	15.8	15.8	49.9
	EU	10	1.5	1.5	51.3
	If	16	2.3	2.3	53.7
	Im	22	3.2	3.2	56.9
	M	64	9.4	9.4	66.2
	V	37	5.4	5.4	71.6
	W	194	28.4	28.4	100.0
	Total	684	100.0	100.0	

Frequentietabel Issues 2009

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	B	128	20.7	20.7	20.7
	BV	16	2.6	2.6	23.3
	C	45	7.3	7.3	30.5
	CL	74	12.0	12.0	42.5
	D	11	1.8	1.8	44.3
	EL	31	5.0	5.0	49.3
	EU	3	.5	.5	49.8
	If	11	1.8	1.8	51.5
	Im	25	4.0	4.0	55.6
	M	68	11.0	11.0	66.6
	V	28	4.5	4.5	71.1
	W	179	28.9	28.9	100.0
	Total	619	100.0	100.0	

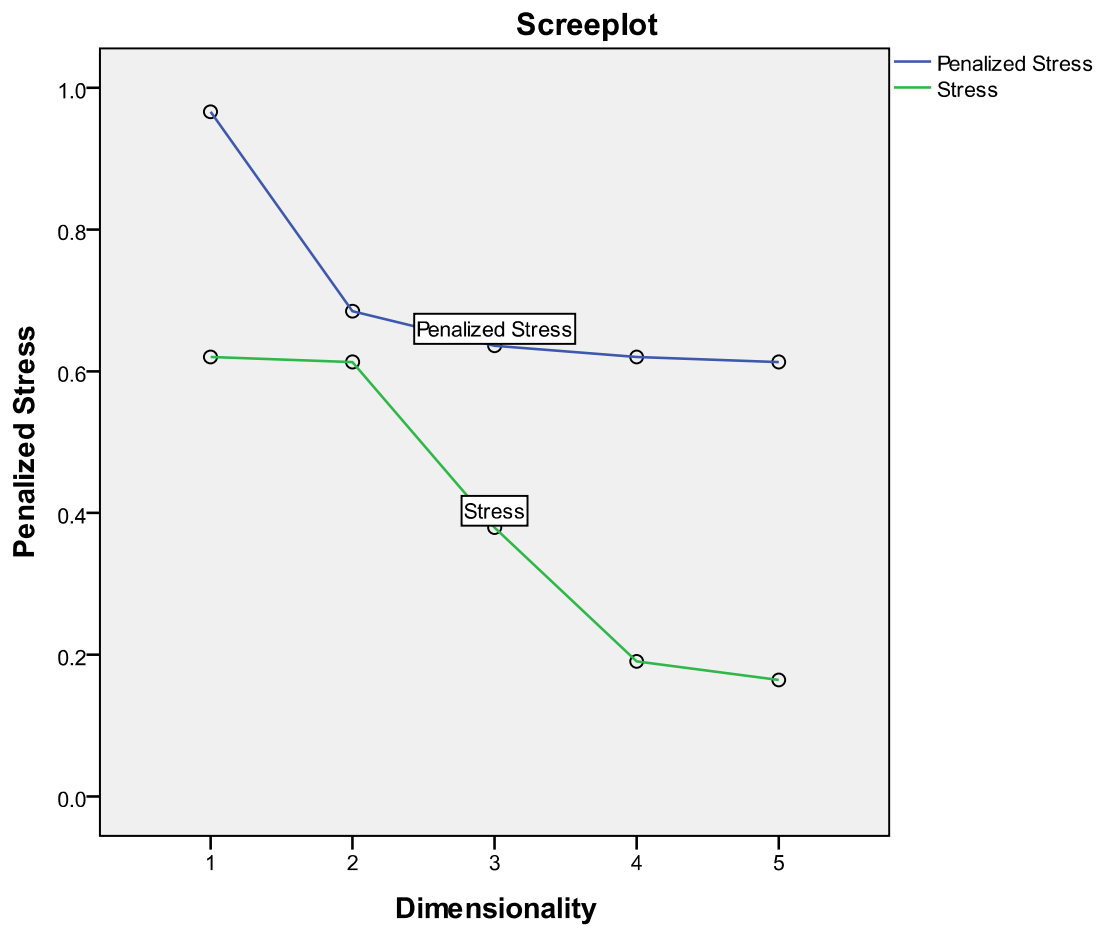
Frequentietabel Issues 2011

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	B	92	12.6	12.6	12.6
	BV	9	1.2	1.2	13.8
	C	5	.7	.7	14.5
	CL	94	12.8	12.8	27.3
	D	3	.4	.4	27.7
	EL	89	12.1	12.1	39.8
	EU	173	23.6	23.6	63.4
	Im	18	2.5	2.5	65.9
	M	36	4.9	4.9	70.8
	V	21	2.9	2.9	73.7
	W	193	26.3	26.3	100.0
	Total	733	100.0	100.0	

		Spreektijd per issuecategorie										Total N %
		CDA	CU	D66	GL	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD	
		Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	
Issue N	B	22.1%	8.2%	11.4 %	4.4%	10.9 %	1.1%	5.4%	2.7%	5.7%	28.1 %	100 %
	BV	19.3%	5.3%	21.1 %	3.5%	14.0 %	.0%	8.8%	3.5%	12.3%	12.3 %	100 %
	C	14.2%	7.8%	22.7 %	6.4%	19.1 %	.7%	1.4%	4.3%	7.8%	15.6 %	100 %
	CL	15.5%	10.0 %	11.9 %	9.4%	6.7%	.6%	19.5 %	12.5 %	8.8%	5.2%	100 %
	D	16.7%	10.4 %	4.2%	12.5 %	14.6 %	.0%	2.1%	4.2%	29.2%	6.3%	100 %
	EL	16.4%	2.8%	9.1%	7.0%	10.8 %	4.2%	.0%	3.1%	20.9%	25.8 %	100 %
	EU	12.9%	7.2%	20.1 %	7.2%	15.5 %	4.1%	15.5 %	2.6%	8.2%	6.7%	100 %
	If	39.6%	1.9%	3.8%	15.1 %	3.8%	.0%	.0%	.0%	3.8%	32.1 %	100 %
	Im	18.2%	.0%	5.8%	5.8%	.8%	.0%	34.7 %	1.7%	8.3%	24.8 %	100 %
	M	15.3%	5.7%	5.0%	18.4 %	6.1%	33.0 %	1.5%	4.2%	2.7%	8.0%	100 %
	V	17.3%	8.7%	1.0%	.0%	4.8%	.0%	36.5 %	4.8%	11.5%	15.4 %	100 %
	W	11.9%	8.6%	7.5%	10.7 %	21.6 %	.6%	4.9%	3.6%	20.4%	10.2 %	100 %

		Regellengte per issue											
		B	BV	C	CL	D	EL	EU	If	Im	M	V	W
		Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum	Sum
SprekerN	CDA	668	126	191	416	68	515	229	183	287	421	184	854
	CU	216	37	110	416	39	101		16		202	59	510
	D66	230	45	162	191		160	215		59	42	7	233
	GL	55		68	203	38	102	65	7	6	288		485
	PvdA	254	80	231	229	15	317	238	16	7	106	5	1388
	PvdD	26		12	25		121	42			728		65
	PVV	160	47	7	646	18		309		338	38	314	372
	SGP	63	13	27	502	15	45	39		8	126	34	216
	SP	210	48	116	279	183	549	187	20	72	84	90	946
	VVD	866	52	232	178	8	786	105	118	268	115	159	607

Plot van de stressafname per dimensie

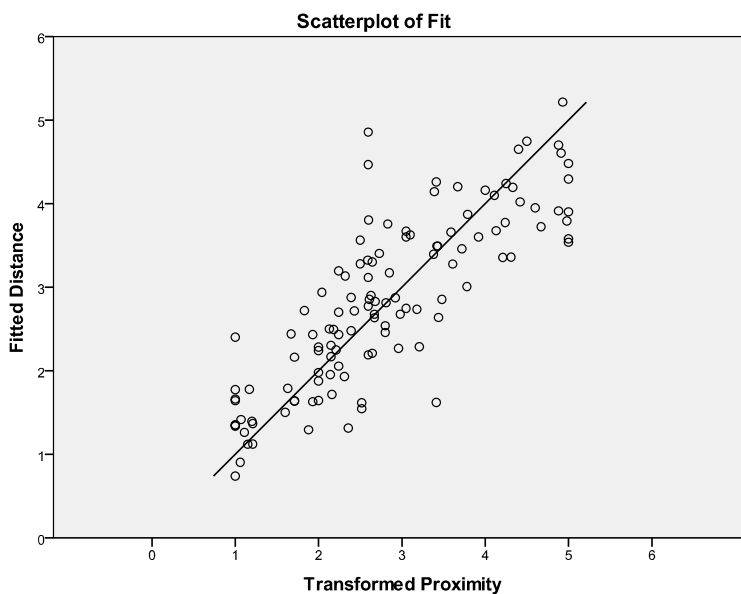

Scatterplot of fit

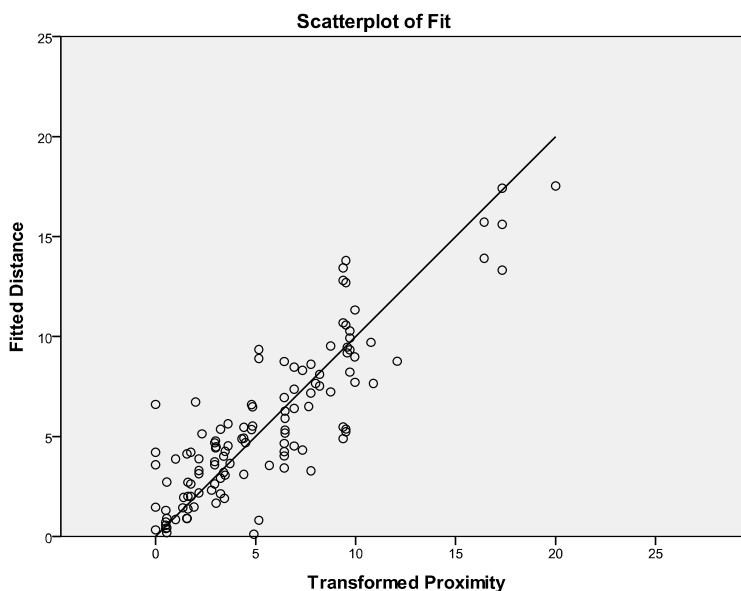
Wanneer er gekeken wordt naar de *Scatterplot of Fit* kan er een duidelijk verschil worden waargenomen tussen de beide modellen. De *Scatterplot of Fit* is een grafiek met op de x-as de *Transformed Proximities* en op de y-as de *Fitted Distances*. Hoe beter de *scatterplot* een lineair verband vertoont hoe beter de *fit* van het model is. In de praktijk zal de puntenwolk zich nooit perfect lineair gedragen, maar idealiter in een sigaarvormige puntenwolk om het verband heen hangen. Wanneer de *Scatterplot of Fit* van het eindimensionale model wordt vergeleken met die van het tweedimensionale model valt al meteen op dat de *scatterplot* van het tweedimensionale model meer sigaarvormig is dan *scatterplot* van het eindimensionale model. Dit impliceert een beter fit. Daarnaast is er ook in het eindimensionale model een grote concentratie punten met een lage *Transformed Proximity* en *Fitted Distance*, terwijl beide variabelen bij het tweedimensionale model gelijkmatiger verdeeld zijn over de

scatterplot.

Bij de Residual Plots van beide modellen was er een soortgelijk verschil. De *residuals* concentreerde zich bij twee dimensies beter rond het model en de *residuals* waren over het algemeen minder verstrooid dan bij een dimensie. Dit wijst op een beter fit van het tweedimensionale model.

Boven: *scatterplot of fit* van het tweedimensionale model; onder: *scatterplot of fit* van het eindimensionale model

Literatuurverwijzingen

- Andeweg, R. B. 2004. "Parliamentary Democracy in the Netherlands." *Parliamentary Affairs* 57(3): 568-580.
- Andeweg, R.B. 2011. "Approaching Perfect Policy Congruence: Measurement, Development, and Relevance for Political Representation." In *How Democracy Works*, eds. Martin Rosema, Bas Denters, and Kees Aarts. Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 39-52.
- De Beus, J., Van Doorn, J. & De Rooy, P. 2003. *De ideologische driehoek, Nederlandse politiek in historisch perspectief*, Boom: Amsterdam.
- Denters, Bas, Merel De Groot, and Pieter-Jan Klok. 2011. "'Staan voor' en 'gaan voor' ...: vertegenwoordiging in de lokale democratie." In *Democratie doorgelicht*, eds. Rudy B. Andeweg and Jacques J A Thomassen. Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 369-384.
- Dolezal, M. 2008. "The design of the study: the distinguishing characteristics of our approach." In: *West European Politics in the Age of Globalization*, Eds. Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschier, S. and Frey, T. Cambridge University Press: New York.
- Frederickson, H. 1971. "Toward a New Public Administration." In: *Classics of Public Administration*, red. J. Shafritz en A. Hyde. Boston: Thomson Wadsworth, 296-307.
- Inglehart, R. 1971. "The Silent Revolution in Post-Industrial Societies." *American Political Science Review* 65:911-1017.
- Ingelhart, R. 1987. *Values, ideology and cognitive mobilization in new social movements*. Paper presented at the Conference on New Social Movements at Florida State University, Tallahassee.
- Kitschelt, H. & Hellemans, S. 1990 "The Left-Right Semantics and the New Politics Cleavage" In: *Comparative Political Studies*, 23 (2): 210-238.
- Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschier, S. & Frey, T. 2006. "Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared". In: *European Journal of Political Research*, 45 (6): 921-956.
- Kriesi, H. & Frey, T. 2008. "The Netherlands: a challenge that was slow in coming". In: *West European Politics in the Age of Globalization*, Eds. Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschier, S. and Frey, T. Cambridge University Press: New York.
- Krippendorff, K. & Bock, M. A. (2009). *The content analysis reader*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

- Lipset S.M. & Rokkan, S. 1967. "Cleavages Structure, Party Systems and Voter Alignment: An introduction", in Lipset, S.M. & Rokkan, S. Eds. *Party Systems and Voter Alignment Cross National Perspectives*: New York: Free Press: 1-64.
- Louwerse, T.P. 2011. "The Spatial Approach to the Party Mandate" In: *Parliamentary Affairs* 64 (3): 425-447.
- Otjes, Simon. 2011. "The Fortuyn Effect revisited: How did the LPF affect the Dutch parliamentary party system?" *Acta Politica* 46(4): 400-424.
- Pellikaan, H., De Lange, S. & Van der Meer, T. 2007 "Fortuyn's Legacy: Party System Change in the Netherlands" In: *Comparative European Politics* 5: 282-302
- Pitkin, H.F. (1967). *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.
- Riffe, D., Lacy, S., & Fico, F. (1998). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Schattschneider, E. E. 1960. *The Semi- sovereign People: A Realist's View of Democracy in America*. London: Watsworth.
- Slapin, J. and Proksch, S. 2010. "Look who's talking: Parliamentary debate in the European Union". In: *European Union Politics*, 11(3), 333-357.
- Van der Brug, W. and Van Spanje, J. 2009. "Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension." In: *European Journal of Political Research* 48: 309-334.
- Van Gunsteren, H. en Andeweg, R.B. 1994. *Het grote ongenoegen : over de kloof tussen burgers en politiek*, Haarlem: Aramith.
- Voerman, G. en Lucardi, P. 2007. "De sociaaldemocratisering van de SP". In: *Verloren Slag, de PvdA en de verkiezingen van november 2006*, Mets en Schilt: Wiardi Beckman Stichting.